

СЕКЦІЯ 3. ОХОРОНА ПРАВ НА СОРТИ РОСЛИН

УДК 631,526,3:347.211

Аріфова Т. М.

Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннезнавства та сортовивчення, вул. Овідіопольська дорога, 3, м. Одеса, 65036, Україна, e-mail: sgi-marketing@ukr.net

ВРЕГУЛЬОВАНА ЛІЦЕНЗІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ОХОРОНИ ПРАВ НА СОРТИ РОСЛИН

Сьогодні проблема охорони об'єктів інтелектуальної власності, в тому числі і сортів рослин, стоїть на першому місці у світі і є не просто юридичним або комерційним питанням. Унаслідок загальної інтелектуалізації сучасної світової економіки вони зумовлюють політичні проблеми, пов'язані з економічною безпекою, і тому потребують стратегічних підходів до їх рішення. У світі система регулювання охорони інтелектуальної власності здебільшого сформована, тому для того, щоб бути складовою частиною світової економіки Україні необхідно адаптуватися до неї, використовуючи досвід провідних країн світу.

Селекційно-генетичний інститут – провідна селекційна установа нашої держави. Сорти рослин, власником яких він є, висіваються на значних площах не лише нашої країни, а й за кордоном. З переходом на ринкові відносини питання захисту майнових прав сортів рослин для інституту не втрачає своєї актуальності. Перед нами була поставлена задача розробити систему та підходи у вирішенні питання впровадження сортів у виробництво і отримання максимального прибутку від їх використання.

Наші дослідження показали, що ліцензійна діяльність, особливо у сфері насінництва, повинна бути спланована на перспективу діяльності суб'єкта господарської діяльності і націлена на одержання максимального прибутку від використання сортів рослин. На практиці основним засобом регулювання фінансових відносин між виробниками насіння та установою-власником сортів є формування детально опрацьованих договірних відносин між суб'єктами інноваційної діяльності і пошуком взаємоприйнятливих і взаємовигідних позицій, а також правил розрахунків і платежів, фінансової звітності та відповідальності за порушення або невиконання зобов'язань. Від ступеня успішного вирішення цих проблем залежить реальна можливість досягнення кінцевих позитивних результатів інноваційної діяльності наукової установи. Складність аналізу відношень інноваційної діяльності обумовлюється тим, що на практиці проблеми комерціалізації сортів рослин проявляються у вигляді єдиного складного комплексу технічних, економіко-фінансових і соціально-правових відношень, що виникають між суб'єктами насінництва, які мають іноді протилежні інтереси.

Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку

До процедури укладання ліцензійних угод на право використання сорту виробники насіння, частіше всього сторони, відносяться досить формально. У той час як за кордоном укладання ліцензійного договору на право використання об'єкта інтелектуальної власності між суб'єктами господарювання може займати декілька місяців.

Проаналізувавши існуючі ліцензійні договори різних вітчизняних та закордонних фірм, виявивши деякі їх недоліки і, врахувавши наш власний досвід, нами розроблено проект ліцензійного договору про надання права на використання сорту на території України, в якому ми намагалися максимально врахувати як власні інтереси, так і інтереси виробника (ліцензіата), а також розробити адекватні конкретній ринковій ситуації міри регулювання відносин, забезпечення надійного захисту і ефективного (оптимального) використання сортів рослин.

Перш за все, укладання договору ми розпочинаємо з переговорів, мета яких сформулювати позиції сторін. Насамперед, ознайомлюємося з:

- характером діяльності партнера, яка репутація фірми в цілому;
- юридичний статус підприємства;
- підпорядкування;
- об'ємом виробництва, які сорти вирощує суб'єкт, і на яких площах;
- у якому об'ємі хоче вирощувати фірма надані їй сорти;
- походження насінневого матеріалу, що планується висівати.

Ліцензіат обов'язково повинен надати насінневі документи: атестат на насіння, сертифікат якості насіння, у разі якщо висівається насіння власного виробництва – акт польового інспектування або свідоцтво про кондиційність насіння. Ці документи дозволяють нам проконтролювати якість насіння, що реалізується. Система обліку видаткових накладних, які надаються ліцензіатами, дає можливість відстежити рух насіння на ринку України, а також площі, які займають сорти інституту на тій чи іншій території.

За ліцензійною угодою Селекційно-генетичний інститут – НЦ НС ліцензіату надає право на використання сорту в межах обсягу, передбаченим Законом України «Про охорону прав на сорти рослин», крім того, за домовленістю може передаватися в якості ноу-хау технологія вирощування того, чи іншого сорту, відповідна документація, надаватися допомога у вигляді наукової консультації. Істотними умовами договору мають бути: спосіб використання сорту рослин, конкретні права, що передаються за таким договором, строк дії договору, територія, на якій передається право, розмір винагороди (або) порядок визначення розміру винагороди, порядок і строк її виплати.

Сьогодні власник сорту повинен самостійно контролювати правомірність використання сорту, запобігати піратському розповсюдженню несертифікованого насіння, домагатися від ліцензіата виплати справедливої винагороди за використання сорту і т. д. За умов досить низького рівня свідомості нашого суспільства цю задачу вирішити досить складно. Так, за даними 2012 р. лише від 56,9 % ліцензіатів вдалося отримати звіт про використання насіння сорту, на який було надано інститутом дозвіл, а

ліцензійні платежі взагалі перерахувало менше половини ліцензіатів. Ці дані розходяться з реальними даними руху насіння в Україні. Нами встановлено ряд фактів, коли ліцензіати свідомо приховували дані по реалізації насіння з метою зменшення суми сплати ліцензійних платежів, не дивлячись на те, що в них були наміри і надалі співпрацювати з Інститутом. Спостерігалися факти неправомірного, без дозволу власника, використання сортів. У зв'язку з цим інститут запровадив більш жорсткий порядок надання дозволу на використання сорту. Однією з основних умов надання ліцензійного договору є отримання звіту за попередній рік, перерахування ліцензійних платежів. Це дозволило, значно зменшити (до 10–15 %) кількість недобросовісних ліцензіатів, які лише створюють на ринку конкуренцію суб'єктам насінницької діяльності, що дотримуються виконання умов договору.

Висновки:

- забезпечення ліцензійної діяльності на високому професійному рівні дозволить значно підвищити фінансові надходження від використання сортів рослин до установи, а також дасть можливість впливати на ситуацію у галузі насінництва сільськогосподарських культур;
- для збереження вітчизняних селекційних здобутків необхідно забезпечити гарантії стосовно несанкціонованого розповсюдження насіннєвого матеріалу, а також увести в практику адміністративну і кримінальну відповідальність за неправомірне використання сортів рослин;
- важливою складовою залишається роль держави у виявленні порушників майнових прав власності на сорти рослин.

УДК 347.77.028:631.526.32

Мельник С. І., Ткачик С. О.*, Третякова А. А.

*Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна, *e-mail: s-s-tk@ukr.net*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ УПОВНОВАЖЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ЗАКЛАДУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАВ НА СОРТИ РОСЛИН

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення законодавства України у сфері насінництва та розсадництва у відповідність з європейськими та міжнародними нормами і стандартами» від 08 грудня 2015 року № 864-VIII внесено ряд змін до Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. № 3116-XII зі змінами та доповненнями (далі – Закон), в тому числі введено поняття експертного закладу, який у результаті уповноваження Компетентним органом, яким на сьогодні є Мінагрополітики, має право виконувати окремі повноваження у сфері охорони прав на сорти рослин, зокрема проводити експертизу новоствореного сорту, на підставі якої Мінагрополітики приймає рішення про державну реєстрацію сорту та/або видачу патенту на сорт.

Актуальність та доцільність даного питання базуються на наступному.

Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку